

Skolgång, alla barns rättighet?

- en studie om rektorers tankar kring beslutet att ta emot/inte ta emot gömda barn.

Examensarbete i statsvetenskap VT 2008

Olivia Claesson 860626-3369

Ingrid Jansson 850527-5001

Handledare: Carl Dahlström

Ord: 9384 st

Abstract

Gömda barns rättigheter efterföljs inte helt i Sverige. Svenska lagar som reglerar gömda barns rättigheter går till viss del emot de internationella konventioner som Sverige skrivit på. Uppsatsens fokus ligger på gömda barns möjligheter att gå i skolan och den spänning som finns mellan de svenska lagarna/förordningarna och Barnkonventionen. Då det är upp till varje enskild rektor att bestämma om man ska ta emot gömda barn eller inte, blir det också rektorers uppgift att tolka vad lagarna säger.

Uppsatsens syfte är att kartlägga olika tankar som finns hos rektorer kring beslutet att ta emot/inte ta emot gömda barn. För att få fram detta så har vi tagit hjälp av teorin om närbyråkraters roll i förvaltningen och framför allt den del av teorin som fokuserar på närbyråkraters handlings- och tolkningsfrihet. Vi har utfört nio respondentintervjuer med rektorer i olika stadsdelar i Göteborgs kommun. Intervjuerna är huvudmaterialet i studien och resultatet baseras på de tanke-kategorier som vi funnit genom intervjuerna.

Resultatet visar tydligt att tolkningsfriheten är stor gällande gömda barns möjligheter att gå i skolan och att de intervjuade rektorernas tankar skiljer sig åt på flera punkter. Vilken lag man väljer att se till när man fattar ett eventuellt beslut om att ta emot gömda barn är den punkt där tankarna skiljer sig mest åt. Något som de intervjuade personerna verkar ha gemensamt är tanken att det faktum att man inte får någon skolpeng för gömda barn inte är avgörande för beslutet att ta emot gömda barn eller inte. Avlutningsvis resulterar tolkningsfriheten i en handlingsfrihet som leder till att gömda barn behandlas olika på olika skolor.

Nyckelord i uppsatsen är; gömda barn, närbyråkrater, tolknings- och handlingsfrihet, Barnkonventionen och Skollagen.

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1 Definition av gömda barn.....	2
1.2 Syfte.....	2
1.3 Avgränsningar	3
1.4 Disposition.....	3
2. Teori	4
2.1 Teorin om närbyråkraters roll i förvaltningen.....	4
2.1.1 Handlingsfrihet.....	4
2.1.4 Närbyråkratens egenskaper	6
3. Lagar, konventioner och förordningar	7
3.1 FN:s konvention om barnets rättigheter	7
3.2 Svenska lagar och förordningar.....	7
4. Metod och material	9
4.1 Val av metod	9
4.1.1 Induktion och deduktion.....	9
4.1.2 Respondentintervjuer.....	10
4.2 Mått på studiens trovärdighet	11
4.3 Teoretisk mättnad	12
4.4 Urval	12
4.4.1 Maximal Variation	12
4.4.2. Tillvägagångssätt.....	14
4.5 Empiriskt material	14
5. Resultat	16
5.1 Resultat	16
5.1.1 Frågeställning 1	16
5.1.2 Frågeställning 2	18
6. Analys	22
6.1 Egenskap 1, Förstå	22
6.2 Egenskap 2, Kan.....	23
6.3 Egenskap 3, Vill	24
7. Avslutande diskussion	26

8. Källförteckning	28
8.1 Böcker	28
8.3 Utredningar.....	28
8.4 Artiklar	28
8.5 Konventioner, lagar och förordningar	29
9. Bilagor	30
9.1 Bilaga 1, Intervjupersonernas egenskaper.....	30
9.2 Bilaga 2, Intervjuguide	30
9.3 Bilaga 3, Kartläggningsschema	32

1. Inledning

I detta kapitel presenteras begreppet gömda barn och uppsatsproblemet. Vidare introducerar vi läsaren till undersökningens syfte.

Det är idag en het debatt om att Sverige bryter mot Barnkonventionen eftersom vi inte låter gömda barn som vistas i Sverige gå i skolan. Gällande gömda barn förefaller rektorer ha stor makt, då de beslutar om barnen ska tas emot eller inte i skolan. Det finns en spänning mellan främst två dokument som rektorer måste ta hänsyn till när de ska fatta beslut om att ta emot/inte ta emot gömda barn. I FN:s barnkonvention står det att staterna som ratificerat konventionen ska: "... göra grundutbildning obligatorisk och kostnadsfritt tillgängliga för alla..."¹ Enligt den svenska Skollagen omfattar skolplikten och rätten till skolan endast barn som är bosatta i Sverige. Att vara bosatt likställs med att vara folkbokförd i Sverige.² Alla barns rättigheter är därmed inte reglerade i svensk lag, vilket Sverige har fått kritik för från FN.

Spänningen mellan dessa dokument sätter rektorer i en jobbig situation då de måste ta hänsyn till både den internationella och nationella lagstiftningen på området. I vår allt mer globaliserade värld har det skett en maktförskjutning på många olika nivåer i samhället och många områden är svåra att detaljreglera vilket leder till att tjänstemän, i vårt fall rektorer, får stor handlings- och tolkningsfrihet i olika beslut. Om man som gömt barn får tillgång till skola beror därmed på vem som är rektor på den skola man frågar och hur rektorn tolkar de lagar som finns.

Uppsatsens syfte är att undersöka hur rektorer resonerar kring beslutet att ta emot/inte ta emot gömda barn i skolan. Ämnet är relevant både ur ett statsvetenskapligt och samhällligt perspektiv. Statsvetenskapligt eftersom skolområdet avreglerats mycket från statlig styrning och det fått effekten att rektorer har fått stora handlingsmöjligheter. Den tidigare forskningen om hur tjänstemän agerar för att fatta beslut, visar att tolkningsbara lagar skapar ett utrymme för handlingsfrihet vilket sätter personen i en svår situation. Samhällligt är ämnet relevant eftersom det rör sig om en utsatt grupp i samhället som, enligt FN, har samma rättigheter som andra svenska barn men vars rättigheter inte respekteras. Eftersom ämnet är relativt nytt och

¹ FN:s konvention om barns rättigheter, artikel 28

² SOU 2007:34; 77

vi vet lite om vad som styr rektorer när det fattar beslut om gömda barn är det viktigt att kartlägga vilka tankar som finns kring fenomenet och det ämnar vi göra i vår uppsats.

1.1 Definition av gömda barn

Det finns ingen erkänd definition av begreppet ”gömda barn” utan olika aktörer ger begreppet olika innebörd. Två definitioner har förekommit i vårt material, dels Rädda Barnens, dels den som görs i SOU 2007:34. Rädda Barnen menar att många av de barn som lever gömda i samhället har kommit som asylsökande men sedan fått avslag och stannat i landet. Andra gömda barn har varit på besök hos anhöriga och sedan stannat utan att söka asyl och andra har blivit tvingade hit genom trafficking.³ SOU 2007:34 riktar sig endast mot barn som sökt uppehållstillstånd men som fått avslag och håller sig undan ett verkställande om avvisning. SOU:n säger inte uttryckligen att endast dessa barn ska definieras som gömda men anser inte att de barn tillhörande de övriga grupperna som Rädda Barnen nämner bör få rätt till skolgång. Indirekt blir därmed definitionen i SOU:n snävare.

När vi använder begreppet gömda barn utgår vi från definitionen som Rädda Barnen gör. Vi tycker att det är bra med en bred definition av gömda barn eftersom problematiken att vissa barn inte har tillgång till skola rör alla barn som befinner sig i ett rättslöst tillstånd och inte endast de som sökt uppehållstillstånd. Vi tror även att rektorer kan ställas inför en förfrågan att ta emot olika sorters gömda barn. Om vi begränsar oss till den definitionen som görs i SOU 2007:34 riskerar vi eventuellt att inte lyckas fånga in de tankar som rektorerna har runt barn som exempelvis aldrig sökt uppehållstillstånd.

1.2 Syfte

Uppsatsen har ett beskrivande syfte, att undersöka hur rektorer resonerar kring beslutet att ta emot/inte ta emot gömda barn i skolan. Syftet är att kartlägga vilka olika tankar som rektorerna har kring fenomenet.

Uppsatsens frågeställningar är:

- Hur resonerar rektorer som fått förfrågan att ta emot gömda barn runt beslutet att ta emot/inte ta emot gömda barn?

³ Rapport RB, 2007; 5

-
- Hur resonerar rektorer som inte fått förfrågan att ta emot gömda barn runt beslutet att ta emot/inte ta emot gömda barn?

1.3 Avgränsningar

Vi har valt att avgränsa oss till att intervjua rektorer på kommunala grundskolor i Göteborgs kommun. Då uppsatsen är tidsbegränsad har vi koncentrerat oss på att utföra intervjuerna i vårt närområde. Vi har valt att inrikta oss på kommunala grundskolor eftersom de tar emot barn av varierande åldrar. Vi avgränsar oss till diskussionen om spänningen mellan lagar/förordningar och de tjänstemän som tolkar lagen. För att föra den diskussionen tar vi hjälp av teorin om närbyråkraters roll i förvaltningen eftersom den behandlar närbyråkraters arbetssituation. Det mer sociala området om barns ohälsa, deras livssituation och huruvida skolan är viktig för deras utveckling är inget som vi kommer att beröra.

1.4 Disposition

I inledningskapitlet presenterades begreppet gömda barn och uppsatsproblemet. Vi introducerade också läsaren till undersökningens syfte och frågeställningar. I teorikapitlet diskuterar vi den teori vi utgår från för att öka förståelsen för studien. Centrala delar av teorin kommer att diskuteras för att ge en helhetsbild av teorin men fokus i uppsatsen ligger på den handlingsfrihet som rektorer har. För att ge läsaren en inblick i de viktigaste texterna som reglerar gömda barns rättigheter kommer vi i kapitel tre att presentera vad som sägs i bl.a. Barnkonventionen och Skollagen. I metodkapitlet vill vi ge läsaren en klar bild av den metod och det material vi använt för att uppnå undersökningens syfte.

I uppsatsens femte kapitel diskuterar vi studiens resultat för att sedan i det sjätte kapitlet analysera resultatet med hjälp av teorin om närbyråkraternas roll i förvaltningen. Uppsatsen avslutas med en avslutande diskussion där vi kort sammanfattar det vi kommit fram till och våra tankar om ämnet.

2. Teori

Nedan presenterar vi den teori som vi utgår från för att öka förståelsen för studien. Centrala delar av teorin kommer att diskuteras för att ge en helhetsbild av teorin men fokus i uppsatsen ligger på den handlingsfrihet som rektorer har.

2.1 Teorin om närbyråkraters roll i förvaltningen

Termen närbyråkrat, eller frontlinjebyråkrat som används frekvent, åsyftar personer som jobbar inom förvaltningen och som har direktkontakt med medborgare i sitt arbete. Närbyråkrater jobbar inom ”situationsanpassade” myndigheter och har vanligtvis ett relativt stort handlingsutrymme i arbetet. Typiska närbyråkrater är poliser och socialarbetare men fokus i vår uppsats kommer att ligga på rektorer.⁴ En aspekt som präglar teorin om närbyråkrater är att klienterna är icke-volontära. Närbyråkraterna förmedlar essentiella tjänster som kan vara svåra eller omöjliga för medborgare att förvärva utan att vända sig till närbyråkrater.⁵ Eftersom efterfrågan på de tjänster frontlinjebyråkraterna förmedlar är näst intill outtömlig i förhållande till utbudet kan en missnöjd klient alltid ersättas med en klient som accepterar förhållandet under vilket den erbjuds. Närbyråkrater är dock till viss del beroende av klienterna. Ett tydligt exempel på att så är fallet är att närbyråkraterna måste få medhåll och godkännande av klienterna för de åtgärder de föreslår.⁶

Ytterligare en aspekt som präglar teorin är om närbyråkraternas agerande är legitimt eller inte. De fattar beslut i känsliga frågor som berör många människor och chansen för att det kan finnas personer som inte samtycker med byråkraternas agerande är stor. Diskussionen om legitimitet är nära förankrad med den handlingsfrihet som närbyråkrater åtnjuter eftersom handlingsfriheten automatiskt öppnar för en diskussion om lämplighet.⁷

2.1.1 Handlingsfrihet

Närbyråkraternas handlingsfrihet står ofta i fokus när man diskuterar offentlig förvaltning. Diskussionerna cirkulerar runt hur mycket handlingsfrihet närbyråkrater bör ha, i vilken

⁴ Lipsky 1980; 3-4 och Schierenbeck 2003; 18

⁵ Lipsky 1980; 54

⁶ Lipsky 1980; 55-57

⁷ Vinzant & Crothers 1998; 36, 54

utsträckning handlingsfriheten bör kontrolleras samt huruvida den kan förenas med ett demokratiskt styrelseskick.⁸

Jane Vinzant & Lane Crothers definierar handlingsfrihet som ”*förmågan att fatta ansvarsfulla beslut*” och ”*möjligheten att fatta fria beslut och ha valmöjligheter inom vissa legala gränser*”.⁹ Deras definition är relevant eftersom den betonar att närbyråkrater har ett val, deras bedömningar, som beslutsfattare, förklarar utkomsten i enskilda fall. Definitionen är också relevant då den betonar att valen fattas inom vissa legala gränser. Närbyråkrater har inte absolut handlingsfrihet, deras agerande begränsas av lagar och förordningar som strukturerar och inskränker vidden av deras handlingsfrihet. Vinzant & Crothers har även, efter att ha observerat närbyråkrater i sitt arbete, uppmärksammat att handlingsfriheten kan sägas ha två dimensioner. Den första dimensionen gäller processen, alltså att närbyråkraten har ett visst handlingsutrymme för medlen som används för att uppnå ett visst mål. Den andra dimensionen gäller resultatet, alltså att närbyråkraten ofta har handlingsfrihet för vilken utkomst ett visst fall ska resultera i.¹⁰

Michael Lipsky menar att vissa drag i närbyråkraternas arbetssituationer gör handlingsfriheten nödvändig och att det i vissa fall skulle vara omöjligt att minska rätten till handlingsfrihet. Det första skälet till varför handlingsfriheten är viktig är att närbyråkrater ofta jobbar i situationer som är för komplicerade för att detaljstyra.¹¹ Det andra skälet är att närbyråkrater arbetar i situationer som kräver att man hanterar känslor och mänskliga reaktioner. Tjänstemännen måste kunna observera och hantera känsliga situationer som ofta inte är varandra lika vilket försvårar en detaljreglering. För det tredje är handlingsfriheten viktig för att den gynnar närbyråkraternas självkänsla samtidigt som den får klienter att tro att närbyråkraten har lösningen på deras problem. Vinzant & Crothers menar att det tredje skälet bidrar till en ”empowerment” av frontlinjebyråkraterna. Handlingsfriheten skapar en individuell kontroll vilket gör det lättare att hantera de, i många fall, svåra situationer närbyråkraterna möter i arbetet.¹²

⁸ Vinzant & Crothers 1998; 36

⁹ Vinzant & Crothers 1998; 37

¹⁰ Vinzant & Crothers 1998; 37-38

¹¹ Lipsky 1980; 15

¹² Lipsky 1980; 15, Vinzant & Crothers 1998; 41

Trots att närbyråkrater arbetar inom vissa legala gränser är det upp till dem själva att tolka hur lagarna ska appliceras på specifika situationer.¹³ Målstyrning och otydliga lagar kan få effekten att två personer inte tolkar lagstiftningen på samma sätt vilket leder till att man handlar olika och handlingsfriheten blir därmed ett faktum.

2.1.4 Närbyråkratens egenskaper

Huruvida implementering av lagar och beslut lyckas avgörs, enligt Lennart Lundquist, till stor del av närbyråkratens egenskaper. Enligt Lundquist är det tre egenskaper hos tjänstemännen som påverkar implementeringen; *förstå*, *kan* och *vill*. Lundquists modell utgår från att närbyråkrater påverkas av styrning, från andra aktörer, som de tar ställning till innan de fattar sina beslut. Grunden som besluten vilar på kommer från styrningen, eventuell annan information samt de tre egenskaperna *förstå*, *kan* och *vill*. Förstå, behandlar huruvida närbyråkraten begriper den styrning han/hon utsätts för. Förstår man de lagar och förordningar som är aktuella för beslutet som ska fattas? Kan, behandlar huruvida närbyråkraten har möjligheten att verkställa styrningen eller beslutet. Har tjänstemannen tillräckligt med resurser i form av exempelvis personal, pengar eller lokaler? Vill, behandlar slutligen huruvida närbyråkraten vill verkställa beslutet eller styrningen.¹⁴

Lundquist menar att om närbyråkraten inte förstår styrningen så måste aktören som styr klargöra vad närbyråkraten förväntas göra, lämpligen genom utbildning och upplysning. Om frontlinjebyråkraten inte kan genomföra beslutet måste det tillföras resurser till verksamheten så att implementeringen blir möjlig. Mest problematiskt är det om närbyråkraten inte vill genomföra beslutet. Om så är fallet, menar Lundquist, att den som styr måste utöva inflytande över närbyråkraten för att på så sätt förmå denne att implementera beslutet. Det kan exempelvis göras genom övertalning eller genom sanktioner mot tjänstemannen om denne inte genomför beslutet.¹⁵

¹³ Vinzant & Crothers 1998; 10

¹⁴ Lundquist 1992; 76

¹⁵ Lundquist 1992; 76, 202

3. Lagar, konventioner och förordningar

I detta kapitel kommer vi presentera de viktigaste texterna som reglerar gömda barns rättigheter.

Idag kan närbykrater inte bara rätta sig efter den svenska lagstiftningen, de måste också beakta de internationella konventioner som Sverige ratificerat. Ibland uppkommer en spänning mellan olika dokument och det är här som närbyråkrater, i vårt fall rektorer, får stor handlingsfrihet att tolka vad texterna säger.

3.1 FN:s konvention om barnets rättigheter

FN:s konvention om barnets rättigheter är en konvention som Sverige ratificerat och som man därmed borde ta hänsyn till när man fattar beslut gällande barn. Den behandlar barns rättigheter och alla barn lika värde. I konventionen gör man inte skillnad på barn och barn, alla barn oavsett var de befinner sig, hudfärg, kön, religion osv. har samma rättigheter. Konventionen inleds med att fastslå att: *”Konventionsstaterna skall respektera och tillförsäkra varje barn inom deras jurisdiktion de rättigheter som anges i denna konvention utan åtskillnad av något slag.”*¹⁶ Det är tydligt att konventionen avser alla barn och i artikel 28 diskuteras barns rätt till skolgång, i första punkten i artikeln konstateras att man ska göra: *”grundutbildning obligatorisk och kostnadsfritt tillgänglig för alla;”*¹⁷

Trots att Sverige ratificerat Barnkonventionen så efterlevs den inte helt. Sverige har flera gånger fått kritik av FN på grund av att vi inte till fullo följer Barnkonventionen. Den senaste kritiken kom i en rapport 2005. Under rubiken *”Viktigaste problemområden och rekommendationer”*, diskuteras kritiken mot gömda barn, rapporten skriver följande: *”Kommittén beklagar dock att några problem och rekommendationer inte har beaktats tillräckligt, i synnerhet de i paragraferna 11 (diskriminering av ”gömda barn”)”*¹⁸

3.2 Svenska lagar och förordningar

Enligt Skollagen har de barn som är bosatta i Sverige rätt till skolgång och det är hemkommunens ansvar att se till att barnen i kommunen får tillgång till skola. Skollagen säger i 4 kap. 5 §: *”För var och en som enligt denna lag har rätt att gå i grundskolan skall*

¹⁶ FN:s konvention om barns rättigheter, artikel 2

¹⁷ FN:s konvention om barns rättigheter, artikel 28

¹⁸ Kommittén för barns rättigheter, 2005-03-30

*hemkommunen sörja för att sådan utbildning kommer till stånd.*¹⁹ Barn utan uppehållstillstånd räknas inte som bosatta i Sverige och har därmed ingen rätt till skolgång enligt Skollagen.²⁰

I grundskoleförordningen 6 kap. 2 § regleras de rättigheter som barn som inte räknas som bosatta i Sverige har: *"I andra fall får en kommun som elev i sin grundskola ta emot ett barn som inte räknas som bosatt i Sverige"*.²¹ I grundskoleförordningen står det att kommuner får ta emot barn som inte är bosatta i Sverige trots att de inte uppfyller de förutsättningar för skolgång som finns i Skollagen, alltså att vara bosatt i Sverige. Det finns ytterligare en förordning som man måste titta på gällande gömda barn, i den här förordningen finns bestämmelser om mottagande i grundskola av asylsökande barn m.fl. I förordningen står det att: *"Den som håller sig undan så att ett beslut om avvisning eller utvisning inte kan verkställas har inte rätt till utbildning, förskoleverksamhet eller skolbarnomsorg enligt denna förordning."*²² Denna förordning kan enligt Rädda Barnen feltolkas, Rädda barnen skriver att: *"denna paragraf kan feltolkas, det som förordningen menar är att skolor inte är skyldiga att ta emot gömda barn"*.²³

Det står inte helt klart hur man ska agera i frågan men det som står klart är att det är upp till varje kommun att bestämma om de vill ta emot gömda barn eller inte. Den tjänsteman som fattar beslutet om man ska ta emot gömda barn eller inte är rektorn på skolorna i kommunen. Det finns en spänning mellan Barnkonventionen och svenska lagar som Skollagen och grundskoleförordningen. Barnkonventionen pekar på att alla barn har rätt till skola, även gömda barn. Skollagen menar att man måste vara bosatt i Sverige för att ha rätt till skola men grundskoleförordningen säger att man får ta emot barn som inte är bosatta i Sverige, till vilken grupp gömda barn räknas, men att man inte är skyldig att göra det. Beslutet att ta emot gömda barn beror på hur varje enskild rektor tolkar spänningen mellan texterna.

¹⁹ Skollag 1985:1100, 4 kap. 5 §

²⁰ RB, PM, 2007-10-10, 3

²¹ Grundskoleförordningen 1994:1194, 6 kap. 2 §

²² Förordningen om utbildning, förskoleverksamhet och skolbarnomsorg för asylsökande barn m.fl. 2001:976

²³ RB, PM 2007-10-10, 2,3

4. Metod och material

Vi avser med detta kapitel att ge läsaren en klar bild över den metod och det material vi kommer använda för att uppnå undersökningens syfte.

4.1 Val av metod

Syftet i uppsatsen är att kartlägga vilka olika tankar som finns hos rektorer, kring beslutet att ta emot/inte ta emot gömda barn. Vi kommer att göra en beskrivande studie, vilket i detta fall är mycket användbart då det finns lite tidigare forskning kring ämnet. En förklarande studie går ett steg längre och man kan säga att det är en fortsättning som sedan förklarar varför personer tänker och resonerar som de gör. Vi använder oss av en kvalitativ metod vars syfte är att försöka förstå och beskriva de intervjuade personernas livsvärld.²⁴ I den kvantitativa metoden har man istället som syfte att försöka mäta hur mycket som finns av något t.ex. hur många rektorer som tycker så eller så. I den kvantitativa arbetsättet har man chans att hitta regelbundenheter och generaliseringar. Möjligheter att generalisera finns inte i kvalitativa undersökningar.²⁵ I vår kvalitativa studie har vi som syfte och mål att beskriva rektorers resonemang i specifika situationer och förstå detta från intervjuans perspektiv, därav valet av en kvalitativ metod.

4.1.1 Induktion och deduktion

Det finns två tillvägagångssätt för att nå sitt mål, induktivt eller deduktivt arbetssätt. Vi kommer i denna uppsats att arbeta utifrån ett induktivt perspektiv, med vissa deduktiva inslag. Detta innebär att vi kommer att observera verkligheten och därefter skapa begrepp om den. Vi kommer inte att använda oss av några förhandsdefinierade hypoteser eftersom vi vill vara så öppna som möjligt inför de tankar som kan finnas. Om man utgår från ett deduktivt arbetssätt så har man redan från början skapat vissa begrepp, olika hypoteser, som man sedan går ut i verkligheten och testar. Det deduktiva inslag som vår uppsats innehåller är den teori som vi utgår ifrån, teorin om närbyråkrater. Vi har från början en förförståelse om tjänstemän och deras handlingsfrihet. Då det finns lite forskning om ämnet gömda barn är det induktiva arbetssättet ett bra sätt att i början av forskningsstadiet förstå och kunna beskriva hur verkligheten ser ut. Vårt deduktiva inslag används då det är ett bra sätt att bygga vidare på den

²⁴ Kvale, 1997;34, 36

²⁵ Eneroth, 1984; 7

tidigare forskning som finns. Trots att den inte speglar ämnet gömda barn är teorin om närbyråkrater ett viktigt inslag i vår uppsats.

4.1.2 Respondentintervjuer

Vi kommer att använda oss av respondentintervjuer i uppsatsen. Valet av respondentintervjuer har vi gjort då det i vår undersökning är svarspersonernas, i detta fall de intervjuade rektorernas, tankar som vi vill beskriva. Syftet med denna typ av intervju är som Kvale säger:” ... att förstå ämnen från livsvärldar ur den intervjuades eget perspektiv”²⁶ Samtalen liknar våra samtal i vardagen, men de har professionella inslag av de förbestämda frågor som finns och eftersom forskaren styr intervjun så är samtalet inte helt likställt mellan de två parterna.²⁷ Frågorna vi använder kommer att struktureras under vissa teman men ordningsföljd och följdfrågor blir väldigt beroende av personens svar, intervjuerna blir då halvstrukturerade. Fördelen som finns med respondentintervjuer är öppenheten och möjligheten att hitta svar som är oväntade. Att kunna förmedla sin situation och sina känslor till andra personer med sina egna ord är något unikt och denna möjlighet finns i respondentintervjuer.²⁸

Ett tänkbart alternativ för vår studie hade kunnat vara enkätundersökningar. Enkätundersökningar är en typ av respondentintervju, den stora skillnaden är att man i enkätundersökningar ställer samma frågor till svarspersonerna och har ett antal förbestämda svarsalternativ. Vid respondentintervjuer ställs i princip samma frågor till intervjupersonerna och ordningsföljden ändras eftersom det mer liknar en dialog mellan svarspersonen och forskaren. Respondentintervjuer är ett bra sätt för att kartlägga olika uppfattningar och för att i slutändan kunna definiera olika begrepp.²⁹ I denna undersökningsmetod finns stora möjligheter att hitta svar som är oväntade, vilket blir mycket svårare i enkätundersökningar med fasta frågor.³⁰

Vi kommer slutligen att använda oss av, det som Eneroth kallar för, kartläggningsmetoden när vi ska sammanfatta och kategorisera intervjumaterialet. Det här tillvägagångssättet innebär att man systematiskt försöker gruppera och omgruppera materialet till man gjort en så fullständig

²⁶ Kvale, 1997; 32

²⁷ Kvale, 1997; 13

²⁸ Kvale, 1997; 70, 82

²⁹ Esaiasson m.fl., 2007; 258, 259

³⁰ Esaiasson m.fl., 2007; 283

kartläggning av materialet som möjligt. Kartläggningsmetoden går ut på att sammanfatta data i olika nivåer. Kartläggningen utgår från ett övergripande begrepp, sedan görs en grövre sortering med hjälp av kategorier, efter det en mer noggrann indelning med hjälp av dimensioner. Slutligen kartlägger man data i olika kvaliteter inom varje dimension. Genom att gruppera materialet på flera nivåer läses materialet igenom flera gånger och resultatet blir att man får en mycket noggrann kartläggning av det som undersökts.³¹

4.2 Mått på studiens trovärdighet

När man pratar om studiens trovärdighet nämns ofta tre begrepp, validitet, reliabilitet och objektivitet. Med validitet menas att verkligen mäta det som avses att mätas. I en induktiv studie som vår, blir validitetsproblemet inget problem då vi inte avser att mäta begrepp som redan finns. Vi börjar i verkligheten och försöker skapa begrepp. Begreppet reliabilitet syftar till att kunna få samma resultat vid upprepade mätningar, men som Eneroth skriver är kvalitativa undersökningar snarare ”*upptäckarmetoder*” det är mer en fördel än en nackdel om en annan forskare hittar nya begrepp, det driver bara utvecklingen framåt.³²

När man använder sig av respondentintervjuer kommer begreppet objektivitet upp. Kritiker av tillvägagångssättet hävdar ofta att respondentintervjuer saknar objektivitet och att svarspersonens tankar inte alls kommer fram. Kritikerna menar att intervjupersonen påverkas av forskaren och att svaren inte är objektiva. Detta, menar Eneroth, är inte något problem, om forskarens personlighet kan påverka intervjun och fånga in fler tankar så är det bara positivt. Det som är viktigt för att få hög trovärdighet på studien är att förklara samspelet och användandet av metoden, så att alla, om man gjort likadant, hade kunnat få fram samma resultat.³³

Den kvalitativa forskningsintervjun innehåller andra problem. Ett problem som ofta nämns är att man ställer ledande frågor och att resultatet av intervjun beror på det. Allt från att lägga orden i munnen på svarspersonen till hur frågorna är formulerade kan påverka svaren. Ibland kan det vara nödvändigt att ställa om frågan för att förstå att man tolkat den rätt och då blir

³¹ Eneroth 1984: 144, 146-147

³² Eneroth, 1984; 59

³³ Eneroth, 1984; 60, 61

det en mer ledande fråga, det kan också vara nödvändigt att ställa ledande frågor för att få reda på det egentliga svaret.³⁴

Kritik har riktats mot den kvalitativa forskningsintervjun, som menar att intervjuer inte är en vetenskaplig metod, då olika forskare kan tolka svaren på olika sätt.³⁵ Detta är ett intersubjektivitetsproblem, att man tolkar data olika. I forskningssyfte vill man att data ska kunna bedömas lika av olika personer. För att komma bort från problemet är det viktigt att förklarar vad ens tolkningar är grundade på. Eneroth menar också att det ska redogöras vilka erfarenheter, känslor och föreställningar som finns. Allt ska så noga som möjligt beskrivas, allt som har medverkat till att man tolkat intervjun på ett visst sätt.³⁶ Då det är ett fåtal intervjuer är detta fullt möjligt, alla läsare/forskare ska kunna instämma i resultatet och kunna förstå resultatet om man utgått från samma metod, material och begrepp.³⁷

4.3 Teoretisk mättnad

Respondentintervjuer syftar inte till att generalisera, här handlar det istället om att hitta olika sorters tankemönster och kartlägga hur många sådana olika det finns.³⁸ När man inte längre tycks hitta nya tankemönster hos sina intervjupersoner kan undersökningen anses som klar och man kan prata om teoretisk mättnad.³⁹ När man börjar få samma svar av intervjupersonerna så kan man säga sig vara mätt på den teoretiska nivån, man kan dock aldrig utesluta att det finns fler tanke kategorier att hämta i empirin. De kategorier vi fått fram genom vår studie är tankar som existerar hos rektorer kring beslutet att ta emot/inte ta emot gömda barn i skolan. Vi kan inte säga hur vanliga de är eller att dessa är de enda tankarna som finns kring ämnet, utan det vi kan säga är att dessa tankar existerar.

4.4 Urval

4.4.1 Maximal Variation

Vårt mål har varit att eftersträva urvalsprincipen maximal variation. Eneroth beskriver i sin bok att: *”Det gäller alltså att finna så olika exemplar av företeelsen i så olika naturliga situationer som möjligt, för att maximera sannolikheten att upptäcka merparten av*

³⁴ Kvale, 1997; 145, 146

³⁵ Kvale, 1997; 259

³⁶ Eneroth, 1984; 68

³⁷ Kvale, 1984; 69

³⁸ Esaiasson mfl., 2007; 258-260

³⁹ Esaiasson mfl., 2007; 309

företeelsens kvaliteter".⁴⁰ De egenskaper som vi tror kan påverka hur rektorer resonerar gällande gömda barn är egen erfarenhet av gömda barn. Detta är beroende av söktrycket av gömda barn och vi mäter variabeln genom vilken stadsdel man arbetar i. Vi tror också att skolans resurser kan påverka möjligheten att ta emot gömda barn, då det kan krävas vissa ekonomiska resurser för att ta emot extra barn. Denna variabeln mäter vi genom skolans storlek.

Vi vill intervjua rektorer med erfarenhet av gömda barn men även rektorer som inte har sådan erfarenhet. Vi gör ingen skillnad på om man haft gömda barn eller om man har gömda barn på skolan i dagsläget, eftersom de rektorerna har reflekterat över problematiken och tagit ställning i frågan. Vi vill även intervjua rektorer som aldrig har haft några gömda barn på skolan för att se hur de resonerar i frågan. Det skulle även vara mycket intressant att intervjua rektorer som har blivit tillfrågade att ta emot gömda barn men som har valt att säga nej. Det är till vår uppsats nackdel om vi inte lyckas inkludera alla tänkbara tankar som kan finnas men vi kan inte tvinga någon att medverka utan är beroende av personer som självmant vill ställa upp. Bästa sättet att hantera problematiken är att vara medveten om svårigheten att fånga in alla typer av rektorer och att vi inte kan dra för stora växlar av resultatet.

I vilken stadsdel man arbetar kan vara en viktig variabel då det kan påverka hur vanligt det är att bli tillfrågad att ta emot gömda barn. Som gömd vill man, av förklarliga skäl, inte sticka ut från mängden. Därför är det troligtvis vanligare med gömda barn i stadsdelar där man "smälter in", det vill säga i invandrartäta stadsdelar. Vi tror därför att det är positivt med en geografisk spridning för att försöka undvika att intervjuerna blir för likartade.

Skolans resurser skulle kunna tänkas vara en variabel som påverkar beslutet. Vi upplever att skolans storlek är den lättaste indikatorn på att fånga in skolans resurser som en variabel i undersökningen. Det kan tänkas vara en resursfråga på det sättet att en stor skola har mer pengar att fördela då de har fler barn, en liten skola har mindre pengar att fördela vilket kan leda till ett resursproblem. Resursfrågan är central då den inkluderas i den dimension som Lundqvist kallar *kan* och som han menar påverkar implementeringen av beslut.

Kön är inte en variabel som vi tror påverkar om man tar emot gömda barn eller inte. Vi vill dock intervjua både manliga och kvinnliga rektorer för att försäkra oss om en spridning bland

⁴⁰ Eneroth, 1984; 67

de intervjuade. Om vi enbart intervjuar män eller enbart kvinnor kan resultatet kritiseras som ensidigt gällande karaktärsdrag hos intervjupersonerna.

I bilaga 1 redovisar vi de egenskaper som våra intervjupersoner har angående de ovan nämnda variablerna.

4.4.2. Tillvägagångssätt

Det första vi gjorde var att skicka ut ett e-mail till alla rektorer på kommunala grundskolor i Göteborg där vi berättade vad vår uppsats skulle handla om samt frågade om de kunde tänka sig att ställa upp på en intervju. Vi bad dem svara oavsett om de hade gömda barn på sin skola eller inte eftersom vi var intresserade att intervjuar rektorer både med och utan erfarenhet av gömda barn. Vi var noga med att påpeka att intervjuerna skulle ske i syftet av vår kandidatuppsats och att de kunde få vara anonyma. Sammantaget tog vi kontakt med 182 stycken rektorer. Efter att ha pratat med Leif Dahlin, präst i Bergsjö församling, förstod vi att det var vanligare med gömda barn i de nordöstra delarna av Göteborg och därför gjorde vi ett extra utskick till de skolor som inte svarat från de stadsdelarna för att öka möjligheterna att intervjuar rektorer som har gömda barn för tillfället. Vi gjorde sedan ett andra utskick till de rektorer som sagt att de kunde ställa upp på en intervju och bad dem specificera en tid som passade dem. Flera av rektorerna föreslog då att vi skulle ringa dem för att bestämma en tid och i de fallen pratade vi med dem över telefon, annars bokades intervjuerna över e-mail.

4.5 Empiriskt material

Vårt material består av de nio intervjuer vi utfört med grundskolerektorer i Göteborgs kommun. Vi valde att intervjuar rektorer eftersom det är rektorerna som bestämmer om man ska ta emot gömda barn eller inte på skolorna. Rektorer framstod därmed som den mest relevanta yrkesgruppen att intervjuar då vi ville diskutera de resonemang som förs gällande beslutet att ta emot/inte ta emot gömda barn i skolan.

Intervjuerna tog ca 30-40 minuter och alla intervjuerna bandades. Vi transkriberade dem så fort som möjligt, samma dag eller dagen efter de utfördes. Under transkriberingen strök vi under de delar av intervjun som vi trodde kunde användas som potentiella citat i uppsatsen. Det här tillvägagångssättet tror vi är bra för att vi redan under transkriberingen började fundera över vilka delar som kan vara relevanta för analysen av intervjuerna.

Intervjuerna var halvstrukturerade och vi utgick från den intervjuguide som vi utarbetat och som redovisas i bilaga 2. Intervjuguiden är strukturerad runt tre teman; *förstå*, *kan* och *vill*. De baseras på de tre egenskaper som, Lundqvist anser, är relevanta för en lyckad implementering, som diskuterats i teorin. Exempel på frågor under det första temat *förstå* är; Hur tolkar du regelverket gällande gömda barn?, exempel på frågor under det andra temat *kan* är; Kan skolan tänkas bli ansträngd, resursmässigt, av att man inte får resurser för gömda barn? Exempel på frågor under det tredje och sista temat *vill* är; Tror du att en rektors personliga inställning tillåts få stort utrymme gällande beslutet att ta emot gömda barn?

5. Resultat

I kapitlet diskuterar vi studiens resultat.

5.1 Resultat

Vi ämnar nu presentera det resultat vi kommit fram till i vår undersökning. Resultatet kommer att presenteras under de två frågeställningarna som preciserades tidigare i uppsatsen. Resultatdiskussionen utgår från den kartläggning av tanke kategorier som vi gjort och som presenteras i bilaga 3. Kartläggningen är uppdelad i två teman, om man har fått förfrågan att ta emot gömda barn eller om man inte har fått det. Det första temat, om man har fått förfrågan att ta emot gömda barn, har två kategorier: om man har tagit emot eller om man inte har tagit emot gömda barn. Det andra temat, om man inte har fått förfrågan att ta emot gömda barn, har också två kategorier: om man skulle ta emot eller om man inte skulle ta emot gömda barn. Därefter har vi kategoriserat de olika tankarna som vi funnit i olika undergrupper, personlig inställning, ur ett lagperspektiv och ur ett ekonomiskt perspektiv.

5.1.1 Frågeställning 1

Hur resonerar rektorer som fått förfrågan att ta emot gömda barn runt beslutet att ta emot/inte ta emot gömda barn?

De rektorer med erfarenhet av att ha tagit emot gömda barn motiverar beslutet på olika grunder. Barnkonventionen är ett dokument som det hänvisas till när man förklarar på vilka grunder man fattar beslutet att ta emot gömda barn: *"Jag lutar mig framförallt på FN: s Barnkonvention...vi har ju ändå skrivit på den."*⁴¹ Det framkommer tankar om att barnen är i en mycket utsatt situation och att de ofta inte kan rå för den situation de hamnat i och att man förlitar sig på Barnkonventionen som fastslår att man ska se till barnets bästa.⁴² Andra tankar som finns är att den svenska lagstiftningen, och främst Skollagen, är tydlig på punkten att gömda barn får gå i skolan: *"...Skollagen säger att alla barn som vistas i Sverige ska gå i skolan...Eftersom de gömda barnen är här tolkar jag det som att de är bosatta i Sverige."*⁴³ Sådana tankar som likställer begreppet att vistas med att vara bosatt skulle kunna ge bilden att det är självklart att gömda barn ska få gå i skolan då de uppenbarligen befinner sig i Sverige. Andra tankar om hur lagarna kan tolkas som framkommit är att: *"Vi är inte ålagda eller*

⁴¹ Intervjuperson 4

⁴² Intervjuperson 4

⁴³ Intervjuperson 5

tillsagda att ta emot dem, eller att inte ta emot. Att ta emot gömda barn är ett sätt att utnyttja frirummet."⁴⁴ Citatet är ett exempel på tankar som menar att det är rektorernas handlingsfrihet som gör det möjligt att ta emot gömda barn, här ser man inte till det som uttryckligen sägs i lagar eller förordningar utan det som inte sägs. Om frågan om gömda barn varit aktuell väldigt länge verkar det som att man inte behöver söka stöd för att man tar emot i lagtexter: *"I början var det fråga om att ta ett beslut, idag har det blivit en policy att ta emot gömda barn.*"⁴⁵ Handlingen har i dessa fall utvecklats till praxis och man tar emot gömda barn utan att motivera det utifrån en särskild lagtext.

Det poängteras att det vanligtvis rör sig om ett litet antal barn och att så pass få barn inte påverkar skolans budget. Om det skulle ändras och förfrågningen att ta emot gömda barn skulle öka dramatiskt framkommer tankar att det skulle kunna påverka budgeten:

*"För enstaka barn blir det inte en resursproblematik, det är skit samma, det handlar om ingenting egentligen. Skulle det komma många gömda barn är det en annan sak, då hamnar vi i en helt annan situation, då får man fundera på hur man skulle lösa det...Det är inte så att min kostnad stiger på något sätt, lite mat i bamba, några böcker och lärare finns redan. Det är peanuts!"*⁴⁶

Resurser mäts dock inte endast i pengar utan även i möjligheten att erbjuda undervisning i svenska som andraspråk samt även i en beredskap i hur man praktiskt hanterar gömda barn i skolan: *"Vi har en beredskap gällande gömda barn precis som det finns en beredskap runt barn med skyddad identitet.*"⁴⁷ Beredskapen handlar om allt från huruvida man registrerar barnen, kunskap hos personal i hur man ska ta hand om barnen till hur man agerar vid klassfotografering.⁴⁸ Resursproblematiken kan även ses som samhällsekonomisk. Tanken att samhället i stort gynnas av att skolorna tar emot gömda barn existerar: *"Rent samhällsekonomiskt ska de gömda barnen gå i skolan... Många av dem får uppehållstillstånd efter en tid, om man låtit dem gå i skolan hela tiden och stöttat dem på olika sätt så är det väldigt billigt.*"⁴⁹ Gömda barn som går i skolan får en mer strukturerad och normal vardag.

⁴⁴ Intervjuperson 3

⁴⁵ Intervjuperson 3

⁴⁶ Intervjuperson 9

⁴⁷ Intervjuperson 2

⁴⁸ Intervjuperson 2

⁴⁹ Intervjuperson 5

Gömnda barn utan tillgång till skola mår sämre, är rädda, presterar dåligt i skolan och behöver mer hjälp i form av psykologer m.m. De gömda barn som får uppehållstillstånd men som inte tidigare gått i skolan kräver större arbetsansträngningar från samhället.⁵⁰

Tankar framkommer som visar att personlig inställning och vilja spelar roll i beslutet att ta emot gömda barn: *"Man måste ha ett barnperspektiv och en god värdegrund för att säga ja till att ta emot gömda barn."*⁵¹ Citatet visar att den egna värdegrunden är central för att man ska erbjuda gömda barn skolgång. Om man vill något väldigt mycket ser man till att hitta utrymme i lagtexterna för att tolkningen ska överrensstämma med den egna värdegrunden: *"Det handlar nog mer om hjärta än hjärna, och när hjärtat har pratat försöker jag hitta stöd i lagarna."*⁵² Då det finns flera lagtexter att ta hänsyn till i ett beslut att ta emot gömda barn påverkar, som citatet visar, egna tankar och värderingar beslutet. Tanken att det är *"bättre att be om förlåtelse än tillåtelse"*⁵³ är träffande. Citatet uppmärksammar att tankar existerar som menar att det är bättre att handla i överrenskommelse med sin övertygelse för att i efterhand be om ursäkt snarare än att be om tillåtelse och riskera att man måste gå emot ett beslut som man egentligen vill fatta.

De tankar som finns hos rektorer som har fått förfrågan att ta emot gömda barn men som valt att inte göra så har varit de tankar som har varit svårast att hitta. Tankarna som vi funnit kretsar runt osäkerhet i rollen som rektor: *"Jag tror att någon frågade mig en gång, det var precis när jag var ny här...jag var lite stressad så jag begrep inte vad personen var ute efter."*⁵⁴ Även om citatet inte beskriver medvetna tankar att säga nej till att ta emot gömda barn så handlar det om en passiv handling då man inte försäkras sig om vad frågan eller handlingen skulle få för konsekvenser.

5.1.2 Frågeställning 2

Hur resonerar rektorer som inte fått förfrågan att ta emot gömda barn runt beslutet att ta emot/inte ta emot gömda barn?

Hos rektorer som inte blivit tillfrågade att ta emot gömda barn men som skulle ta emot gömda barn om de fick frågan framkommer tankar att Barnkonventionen är den text man skulle söka

⁵⁰ Intervjuperson 5

⁵¹ Intervjuperson 5

⁵² Intervjuperson 2

⁵³ Intervjuperson 2

⁵⁴ Intervjuperson 6

sig till för att få stöd för ett beslut att ta emot gömda barn: "...*Man får hänvisa till Barnkonventionen och att det är den som gäller, det är den som gör att barnets bästa ska gå före någon annan tolkning.*"⁵⁵ Som citatet visar betonas barnets bästa, tankar finns att den personliga tolkningen, hur man rangordnar de lagar och konventioner som finns, är central. Tankar finns även om att man bör betona att alla barn har rätt till skola och att man måste se bortom den skolplikt som finns för alla svenska medborgare och som fastslås i Skollagen.⁵⁶ Andra tankar går ut på att man skulle söka stöd för beslutet att ta emot gömda barn i andra dokument som skrivits och man hävdar att alla barn har rätt till utbildning. Ett sådant dokument är Salamanca-deklarationen vilket är en överrenskommelse som Sverige skrivit på: "*I fallet gömda barn tycker jag inte att det är otydligt, det finns en överrenskommelse som Sverige skrivit på och då ska man följa den.*"⁵⁷ Det som påpekas här är att, eftersom deklarationen är tydlig, är det också tydligt att man ska ta emot gömda barn.

Resonemangen gällande ekonomi överensstämmer med de som finns hos rektorer som har tagit emot gömda barn, nämligen att resurserna kan bli ansträngda endast om det skulle röra sig om ett stort antal gömda barn: "*Man får inte mer pengar för gömda barn...Därför måste det vara svårt om man tar emot väldigt många, då blir ekonomin ansträngd.*"⁵⁸ Tanken som finns runt resursproblematiken är att det hypotetiskt skulle drabba den enskilda skolan om det handlar om många barn. Andra tankar menar att det istället skulle kunna drabba stadsdelens budget: "*Man får inga extra pengar...Men det drabbar inte respektive skola, utan det blir centrala pengar, stadsdelspengar.*"⁵⁹ Om man skulle få ett stort behov av extra hjälp, som en följd av att man tar emot ett flertal gömda barn, skulle det snarare drabba stadsdelens budget än skolans.

Det framkommer också tankar där man menar att det är viktigt att man som rektor är trygg i sin roll för att man ska känna sig säker i ett beslut att ta emot gömda barn: "*Jag har varit här så pass länge och är trygg i min roll så om det hade kommit någon hit och vill ha ett gömt barn i skolan hade jag tagit in barnet utan vidare.*"⁶⁰ Beslutet att ta emot gömda barn kan upplevas som känsligt och om man är trygg i sin roll och i sin position på skolan upplevs det

⁵⁵ Intervjuperson 6

⁵⁶ Intervjuperson 6

⁵⁷ Intervjuperson 8

⁵⁸ Intervjuperson 1

⁵⁹ Intervjuperson 8

⁶⁰ Intervjuperson 1

lättare att fatta känsliga beslut. Andra tankar framkommer som betonar att man måste ha barnets perspektiv för ögonen om man väljer att ta emot gömda barn: *"Vi tittar främst på barnets situation. Vi ser till barnets möjligheter att utvecklas och de skulle tas emot för deras egen skull."*⁶¹ Centralt är att man inte kan klandra barnet för dess livssituation. Det är ofta inte barnen själva som valt den situation de lever i och man måste stötta barnen på bästa möjliga sätt.⁶² Det existerar tankar som går ut på personliga värderingar skulle genomsyra beslutet att ta emot gömda barn. Man skulle ta emot ett gömt barn av humanitära anledningar och för barnets skull, inte för att man personligen tjänar på det: *"...Om någon kommer till mig och frågar om jag kan ta emot ett gömt barn behöver jag inte tänka på hela Sverige samtidigt, jag tänker bara på barnet här och nu."*⁶³ Ens personliga välvilja och tanken på barnets bästa kommer i första hand och andra personers åsikter om beslutet avgör inte hur man agerar.

De tankar som vi har funnit hos rektorer som inte fått frågan att ta emot gömda barn och som inte skulle ta emot gömda barn om de blev tillfrågade, kretsar kring att Skollagen tydligt beskriver hur man ska agera och vilka rättigheter som finns för personer som vistas i Sverige. Rätten till skolgång finns om man är bosatt i Sverige och då folkbokförd i Sverige så att skolan kan skriva in eleven:

*"...Lagen är jättetydlig. Om jag inte får ett papper om att en elev ska börja här så finns inte den eleven i min värld...Om man ska förhålla sig till mitt uppdrag så kan inte någon annan elev än de som är inskrivna gå i den här skolan."*⁶⁴

Citatet visar tankar som menar att rektorers uppdrag är att se till att de barnen som är folkbokförda i den stadsdel där man verkar erbjuds skolgång. Det ingår inte i rektorns uppdrag att förhålla sig till andra barn, befogenheterna gäller endast de som kan skrivas in i skolans register. Tankar visar även att man bör ta andra lagar än Skollagen i beaktning. Eftersom det anses vara olagligt att hålla sig undan ett avvisningsbeslut så blir det också problematiskt att integrera barnen i samhället: *"Det är olagligt att vara kvar i Sverige om man gömt sig och då blir det också en olaglig handling att ta emot dem."*⁶⁵ Centralt är att beslut som rör gömda personer bör fattas av andra myndigheter t.ex. Migrationsverket än av skolan.

⁶¹ Intervjuperson 8

⁶² Intervjuperson 1

⁶³ Intervjuperson 6

⁶⁴ Intervjuperson 7

⁶⁵ Intervjuperson 7

Det är först när personerna fått medborgerlig status som de bör få tillgång till medborgerliga rättigheter.

Tankar finns om att invandrabarn och gömda barn är mer resurskrävande än andra barn: *"Barn med invandrabakgrund som inte varit i Sverige länge, har med någon självklarhet ett extra behov eftersom de behöver svenskaträning."*⁶⁶ Om skolan inte har de här resurserna kan det tänkas bli problematiskt att ta emot gömda barn. Ett litet antal gömda barn skulle troligtvis inte bidra till resursproblematik men: *"...Varje barn kostar ju och det är klart att har man någon som inte genererar några pengar så blir det ju defacto att pengarna måste tas någonstans, de andras skolpeng betalar för det då."*⁶⁷ Även om inte ett fåtal gömda barn skulle leda till resursproblem så blir det ändå ett faktum att pengar måste tas från den samlade skolpengen eftersom man inte får bidrag för gömda barn.

Gällande personlig inställning till gömda barn framkommer tankar som menar att man skulle känna sig obekvämt med att hjälpa till att gömma barn: *"...Jag skulle aldrig delta i att gömma någon, då är det jag som gör olagliga handlingar...Det kan vara jättetråkigt ur humanitär hänsyn men det är fel väg i min värld."*⁶⁸ Citatet pekar på att man måste ta hänsyn till de lagar som finns när man fattar beslutet att ta emot gömda barn och att den personliga viljan inte får påverka beslutet. Tankar framkommer också som visar det kan vara svårt att neka gömda barn skolgång om man har en relation till dem t.ex. om de gått på skolan i väntan på upphållstillstånd men sedan fått avslag:

*"Skulle det vara en elev som gått här i tre år och sedan skulle jag sätta kalla handen och säga att du får inte gå här då skulle det vara värre, då skulle han väl få gå här tills det blir löst, men jag skulle aldrig säga att han inte finns."*⁶⁹

Citatet visar på dilemmat som man kan uppleva när man har en personlig relation till personen men när man samtidigt inte vill hjälpa till att gömma någon, då personen är här olagligt.

⁶⁶ Intervjuperson 7

⁶⁷ Intervjuperson 7

⁶⁸ Intervjuperson 7

⁶⁹ Intervjuperson 7

6. Analys

I analysen kommer vi med hjälp av teorin om närbyråkraternas roll i förvaltningen diskutera det som presenterades i resultatdiskussionen.

Vi kommer att strukturera analysen under Lundquists tre egenskaper, *förstå*, *kan* och *vill* eftersom de tankar som vi funnit tydligt passar in i Lundquists modell.

6.1 Egenskap 1, Förstå

Lundquist menar, att närbyråkraterna måste förstå vad det är de ska implementera för att kunna genomföra beslutet. I de fall då närbyråkrater utsätts för styrning från annan aktör är det också viktigt att man förstå styrningen eller vad man förväntas göra. I vårt fall påverkas inte rektorerna av någon direktstyrning från annan aktör gällande beslutet att ta emot/inte ta emot gömda barn. Rektorerna har ett flertal lagtexter att förhålla sig till och problem gällande egenskapen *förstå* handlar mer om hur man tolkar texterna.

Teorin om närbyråkrater pekar tydligt på att närbyråkrater vanligtvis har stor handlings- och tolkningsfrihet i sitt dagliga arbete. Det här är mycket tydligt för vårt uppsatsämne. Rektorer har ett flertal lagar de kan ta hänsyn till i ett beslut att ta emot gömda barn och det faktum att det inte finns en svensk lag som säger exakt hur man ska göra får följderna att man har stor handlingsfrihet gällande vilken lagtext man tar hänsyn till. Som diskuterades i resultatet hänvisas framförallt till Barnkonventionen och Skollagen. Andra texter nämns även som Salamanca-deklarationen och lagen som säger att det är olagligt att hålla sig gömd.

Att vissa lagar, exempelvis Skollagen, kan tolkas olika gör att rektorer kan söka stöd i samma lag för olika beslut. Trots att det hänvisar till samma lagtexter så skiljer sig tolkningarna åt i avseende hur texten tolkas men även hur man rangordnar de olika texterna. Gällande Skollagen tolkas den olika på så sätt att man kan söka stöd i den både för ett beslut att ta emot gömda barn och för ett beslut att inte göra så. Centralt bli hur man tolkar vissa nyckelbegrepp i Skollagen t.ex. ordet bosatt. En tolkning som förekommit är att för att anses vara bosatt måste vara folkbokförd i Sverige så att skolan kan registrera eleven, en annan tolkning är att man anses som bosatt om man befinner sig i Sverige. I båda fallen ses inte lagen som otydlig utan det står klart hur man ska agera. Olika tolkningar visar dock att lagen inte är helt tydlig och att utrymme finns för att förankra olika beslut i samma lagtext.

Tankarna angående Barnkonventionen är enhetliga, man anser att den ger gömda barn rätt till skolgång och att den poängterar att det ska se till barnets bästa. Barnets bästa likställs med att låta gömda barn gå i skolan. Skillnaden gällande Barnkonventionen är istället hur den rangordnas i relation till Skollagen och andra svenska lagar. I de fall då Barnkonventionen rangordnas högst är det också den som det hänvisas till då man motiverar sitt beslut att ta/skulle emot gömda barn. Om man istället i första hand ser till lagen att gömda barn uppehåller sig olagligt i landet, blir det denna lag det hänvisas till i beslut om att inte ta emot gömda barn. Om Barnkonventionen ses som den viktigast ser man till att hitta stöd i Skollagen för ett eventuellt beslut att ta emot gömda barn.

Tankar framkommer också som menar att det inte är upp till rektorn att fatta beslutet att ta emot gömda barn utan att det är andra aktörers uppdrag att fatta beslutet. En aktör som nämns är skolchefen, eftersom en rektor bara får fatta beslut om barn som är skrivna i stadsdelen och det är skolchefens uppgift att fatta beslut om andra barn. Andra aktörer som nämns är institutioner som Migrationsverket. Skolans uppdrag är att förhålla sig till de barn som är skrivna i stadsdelen, och att ta emot ett gömt barn är att gå emot skolans uppdrag men också det beslut som tidigare fattats av Migrationsverket. Även denna diskussion visar på ett stort frirum gällande vems uppdrag det är att fatta beslutet, vilket kan leda till att gömda barn bemöts olika i olika kommuner och stadsdelar.

Handlingsfriheten benämns av rektorerna som deras frirum och många tankar om frirummet är positiva. Tankar som att frirummet är viktigt för att det kräver att en rektor har en viss kompetens är centrala, om allt var regelstyrkt skulle inte den egna kompetensen ha lika stor betydelse. Tankar att frirummet är att föredra framför risken att detaljreglerade lagar som skulle gå emot den egna policyn eller de egna åsikterna existerar. Samtidigt förekommer tankar som uttrycker en oro för att känsliga beslut, som gömda barns möjligheter att gå i skolan, vilar helt och hållet på rektorn och att sådana frågor inte bör avgöras av enskilda tjänstemän. Tankarna runt den egna tolknings- och handlingsfriheten motstridiga. Frirummet beaktas och ses som positivt, man vill hellre se att frirummet är stort än att en lag stiftas som uttryckligen säger hur man ska agera om det går emot den egna uppfattningen.

6.2 Egenskap 2, Kan

Som vi diskuterat tidigare så menar Lundquist att det är viktigt att närbyråkrater har tillräckligt med resurser för att implementera ett beslut eller en lag. Resursproblematiken

gällande gömda barn handlar om det finns tillräckligt med resurser för att ta emot barnen. Vi har funnit två olika aspekter av resursproblematiken, en är ekonomisk och en mer praktisk. Den ekonomiska aspekten rör frågan om skolpeng. För varje inskriven elev får man skolpeng men man får inga extra pengar för gömda barn. Tankar visar att den ekonomiska frågan inte är huvudproblemet, men pengar måste tas någonstans och det blir automatiskt från andra barns skolpeng. Andra tankar menar att det skulle kunna bli ett resursproblem om det skulle handla om väldigt många barn men om det som idag rör sig om enstaka barn så existerar inte några ekonomiska resursproblem. Den ekonomiska aspekten av resursproblemet verkar inte vara relevant för om man tar emot gömda barn eller inte. Frågan om skolpeng är inte avgörande för beslutet att ta emot gömda barn eller inte.

Den andra aspekten av resursproblematiken rör mer praktiska utmaningar. Här uppkom tankar som diskuterar vikten av att kunna bemöta gömda barn på ett bra sätt om man skulle välja att ta emot dem. Konkreta exempel som nämndes var möjligheten att erbjuda undervisning i svenska som andraspråk samt förekomsten av förberedelseklasser, där en del invandrabarn går sin första tid på skolan. Det finns motstridiga tankar gällande de praktiska resurserna. Trots att bemötandet av gömda barn ses som mycket viktigt visar tankar att även om man inte har möjlighet att erbjuda förberedelseklasser och svenska som andraspråk så är det inte ett hinder för att ta emot gömda barn. Andra tankar menar istället att om inte möjligheter finns att erbjuda de här resurserna så är det svårare att ta emot gömda barn.

6.3 Egenskap 3, Vill

Då lagstiftningen inte tydligt säger hur man ska agera kan personers egna åsikter bli delaktiga och spela stor roll i beslutet. Det som Lundqvist tar upp under temat vill är att tjänstemän måste vilja genomföra ett beslut. Vilka värderingar man har och vilka beslut man tycker är viktiga spelar roll om lagstiftningen inte rakt ut säger hur man ska agera. Som vi tidigare nämnt är beslutet berorende av vilken lag som man väljer att titta på och hur man väljer att rangordna de lagar som finns, detta blir troligtvis beroende av vilken inställning man har.

De tankar som framkommit är att som tjänsteman ska man vara objektiv i sina beslut men att detta är svårt då man jobbar nära in på andra människor. I fall där lagtexter är tolkningsbara och till viss del otydliga är det mer troligt att den personliga inställningen vägleder ens beslut. Dessa tankar stämmer väl överens med det som uppmärksammas av Lipsky, nämligen att närbyråkrater arbetar i situationer där man måste kunna hantera mänskliga reaktioner och

känsliga ämnen. Objektiviteten försvåras av att man dagligen arbetar med människor och att varje situation inte är den andra lik.

De tankar som vi lyckats fånga in är överens om att den personliga inställningen påverkar vilka beslut som tas, men det är inte den personliga inställningen som hänvisas till när man motiverar sitt beslut. I sin yrkesroll som rektor finns ett antal lagar, förordningar och konventioner att förhålla sig till när beslut ska fattas. Resonemangen och motiveringarna utgår från lagtexterna men den personliga inställningen påverkar tolkningen man gör av texterna. Tankar visar att andra faktorer på det personliga planet påverkar beslutet att ta emot gömda barn eller inte. En tanke uppmärksammar det faktum att det är viktigt att man känner sig trygg i sin roll som rektor så att man känner sig bekväm i att fatta beslut där det inte är helt tydligt hur man bör agera. Andra tankar förekommer även som menar att man inte vill göra något som kan anses bryta mot lagen, vilket det anses göra om man tar emot gömda barn, och att man därför inte tycker att man har rätt att ta emot gömda barn. Slutligen framkommer tankar som menar att de gömda barnen inte kan rå för den situation de lever i, det påpekas att det vanligtvis är föräldrarna som bestämmer att man ska gå under jorden, och att därför bör man alltid se till barnens bästa för att underlätta för deras situation. Barnets bästa likställs med att låta dem gå i skolan vilket bidrar till att skapa en viss stabilitet och normalitet i de gömda barnens traumatiska vardag.

Tolkningsbara och otydliga lagar i kombination med att det kan vara svårt att förhålla sig objektiv till klienterna gör att personer riskerar att behandlas olika. Intervjuerna som vi har utfört visar att den handlings- och tolkningsfrihet som de intervjuade rektorer har gör att de resonerar olika och att gömda barns möjligheter att gå i skolan varierar av hur enskilda rektorer tolkar lagen.

7. Avslutande diskussion

Vi kommer att avsluta uppsatsen med att kort sammanfatta vad vi kommit fram till och våra tankar om ämnet.

Uppsatsen syfte var att kartlägga tankar kring beslutet att ta emot/inte ta emot gömda barn i skolan. Genom att intervjua rektorer på olika grundskolor i Göteborgs kommun har vi lyckats kartlägga vissa tankar som existerar kring detta. Vi har hittat olika tanke kategorier men vi kan inte säga hur vanliga de är utan bara att dessa tankar existerar. Vi kan inte heller utesluta att fler tanke kategorier finns att hitta kring ämnet.

Utifrån de intervjuer vi utfört kan vi säga att resonemangen gällande beslutet att ta emot/inte ta emot gömda barn skiljer sig åt mellan de personer vi pratat med. Man kan också se att handlings- och tolkningsfriheten är central då de intervjuade rektorerna hänvisade till olika lagar och olika tolkningar av lagarna, när de beskrev hur de resonerade i frågan. Barnkonventionen är ett dokument som används av de rektorer som förespråkar att gömda barn ska få gå i skolan. Skollagen är det dokument som vi funnit kan användas både av rektorer som fattar beslutet att ta emot gömda barn men även av rektorer som fattar beslutet att inte ta emot gömda barn. Tolkningsproblematiken gällande Skollagen rör ordet ”bosatt”, hur ordet tolkas påverkar vilket beslut man väljer att göra. De som räknar gömda barn som bosatta i Sverige anser också att de har rätten till skolgång. Om man istället anser att man måste vara folkbokförd för att vara bosatt i Sverige så blir beslutet ett annat, nämligen att inte ta emot gömda barn i skolan.

Vår uppsats har bidragit till att belysa problematiken som finns när närbyråkrater har ett antal lagar att förhålla sig till när de ska fatta beslut. Många lagar i kombination med tolkningsbara lagar leder till att personer behandlas olika, trots att de befinner sig i samma situation. Det är givet att allt i vårt samhälle inte kan vara detaljstyrt då verkligheten består av oväntade situationer. Men när det rör sig om hurvida en utsatt grupp i samhället ska få sina grundläggande rättigheter tillgodosedda borde möjligheterna till godtyckliga tolkningar begränsas.

Det finns flera aspekter i ämnet gömda barn som är intressanta att titta närmre på. Det återstår att se om SOU:2007:34 kommer att ligga till grund för en lagändring och hur den lagändringen i så fall kommer att se ut. Om gömda barn får rätt till skola enligt lag

uppkommer ett mycket intressant dilemma, att barnen är officiella i skolans värld men lever ”under jorden” utanför skolan. Hur hanterar man detta?

8. Källförteckning

8.1 Böcker

Björklund, Maria & Paulsson, Ulf (2003). *Seminarieboken – att skriva, presentera och opponera*. Studentlitteratur, Lund

Ekgren, Ann-Marie & Hinnfors, Jonas (2006). *Uppsatshandbok, hur du lyckas med din uppsats*. Studentlitteratur, Narayana Press, Danmark

Eneroth, Bo (1984). *Hur mäter man "vackert"?*, Akademitratur, Stockholm

Esaiasson, Peter m.fl. (2007). *Metodpraktikan*. Norstedts Juridik AB, Stockholm.

Kvale, Steinar (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Studentlitteratur, Lund

Lipsky Michael (1980). *Street-Level Bureaucracy, Dilemmas of the Individual in Public Service*, Russel Sage Foundation, New York

Lundquist, Lennart (1992). *Förvaltning, stat och samhälle*. Student litteratur AB

Schierenbeck Isabelle (2003). *Bakom välfärdsstatens dörrar*. Boréa Bokförlag, Umeå

Vinzant, Janet Coble (1998). *Street-Level Leadership, Discretion and Legitimacy in Front-line Public Service*. Georgetown University Press

8.3 Utredningar

SOU 2007: 34 *Skolgång för barn som skall avvisas eller utvisas*;

<http://www.regeringen.se/sb/d/8586/a/82674>; 2008-02-25

8.4 Artiklar

PM, Promemoria (2007-10-10). *Alla barn har rätt till utbildning – även barn utan papper*.

Rädda Barnen, Sverige;

http://www.rb.se/sv/Aktuellt/barn_utan_papper_nekas_plats_i_skolan.htm; 2008-02-25

Rapport från Rädda Barnen, *Barn utan papper, barn först och främst*.;

<http://shop.rb.se/Product/Product.aspx?ItemId=4877830&SectionId=3785&MenuId=3722>;

2008-02-25

Kommittén för barns rättigheter;

http://www.unicef.se/media/pdf/barnkommittns_sammanfattande_slutsatser_om_sverige_2005.pdf; 2008-03-24

8.5 Konventioner, lagar och förordningar

FN:s konvention om barns rättigheter;

http://www.bo.se/vux_allman_mallsida.aspx?pageid=44; 2008-03-24

1985:1100, Skollagen; <http://www.notisum.se/rnp/sls/lag/19851100.HTM>, 2008-03-24

1994: 1194, Grundskoleförordningen; <http://www.notisum.se/rnp/SLS/LAG/19941194.HTM>,
2008-03-24

2001:976, om utbildning, förskoleverksamhet och skolbarnomsorg för asylsökande barn
m.fl.; <http://www.notisum.se/rnp/sls/lag/20010976.HTM>; 2008-03-24

9. Bilagor

I detta kapitlet presenteras de bilagor vi har i uppsatsen.

9.1 Bilaga 1, Intervjupersonernas egenskaper

Vår första bilaga redovisar våra intervjupersoners egenskaper.

Kön	Erfarenhet/inte erfarenhet	Geografiskt område	Skolstorlek/elevantal	Plats för utförda intervjuer
Kvinna	Ingen erfarenhet	Syd	496 elever	Arbetet
Kvinna	Har erfarenhet	Syd	483 elever	Arbetet
Man	Har erfarenhet	Nordost	440 elever	Arbetet
Kvinna	Har erfarenhet	Nordost	160 elever	Arbetet
Kvinna	Har erfarenhet	Syd	700 elever	Kurs-och tidnings biblioteket
Man	Inte erfarenhet	Nordost	290 elever	Arbetet
Kvinna	Ingen erfarenhet	Öst	560 elever	Arbetet
Man	Ingen erfarenhet	Väst	500 elever	Arbetet
Man	Har erfarenhet	Nordväst	400 elever	Arbetet

Förklaring: Figuren visar de egenskaper som våra intervjupersoner har haft. Vi har eftersträvat maximalvariation i dessa egenskaper då vi tror att dessa kan påverka hur man väljer att fatta sitt beslut. Då intervjupersonerna är anonyma kan vi inte ge ut exakta fakta om vilka stadsdelar de arbetar i. Antal elever redovisas i de ungefärliga siffror som intervjupersonerna uppgett under intervjuerna.

9.2 Bilaga 2, Intervjuguide

Nedan redovisar vi den intervjuguide som vi använt oss av när vi genomfört intervjuerna.

Intervjuguide

Inledande frågor

Hur länge har du jobbat som rektor? Hur länge på denna skolan? Hur stor är skolan? Hur ser en arbetsdag ut för en som är rektor? Har ni gömda barn på er skola i dag? Har ni haft? Har ni fått förfrågan om att ta emot gömda barn?

Första temat, förstå

1. Upplever Ni att Ni har stor handlingsfrihet gällande olika beslut som Ni måste fatta? Hur ser handlingsfriheten ut gällande att ta emot/inte ta emot gömda barn?
2. Hur tolkar Ni regelverket gällande gömda barns rätt till skolgång?
3. Vilka olika lagar och förordningar tar man hänsyn till när man ska fatta sådana här beslut?
4. I våras kom en statlig offentlig utredning gällande gömda barns rätt till skolgång (SOU 2007:34). Har Ni hört talas om den utredningen? Har ni läst utredningen? Har ni några synpunkter på utredningen/vad tycker ni om utredningen?
5. I SOU:n diskuteras om skolan skulle bli en frizon, har ni hört talat om detta påstående? Har Ni reflekterat över den här diskussionen?
6. Finns det någon/några lagmässiga åtgärder som skulle kunna underlätta beslutet?

Andra temat, kan

1. Hur fattas beslutet att ta emot gömda barn? Är det Ni som rektor som fattar beslutet själv eller tas det tillsammans med andra? Förklara gärna processen.
2. Vad krävs av skolan, resursmässigt, för att man ska kunna ta emot gömda barn? Uppskattar Ni att Er skola idag har tillräckliga resurser för att ta emot gömda barn?
3. Vet du om lärarna har någon kunskap om gömda barns rättigheter? Förekommer det någon upplysning från skolans sida om vad som gäller för gömda barn?

Tredje temat, vill

1. I diskussionen om gömda personers rättigheter framkommer ofta ett dilemma om hur stor tillgång gömda personer ska få till svenska institutioner eftersom de uppehåller sig i landet illegalt. Hur ställer Ni er till att gömda barn håller sig undan lagen?
2. Tror Ni att rektorers egen inställning till gömda barn kan påverka beslutet att ta emot/inte ta emot gömda barn eftersom lagen är otydlig?
3. Har Ni upplevt motstånd mot att ta emot gömda barn från t.ex. lärare eller föräldrar?
4. Vet ni om det idag finns eller om det någonsin har funnits en politisk (o)vilja eller politiskt beslut från stadsdelsnämnden som påverkat Er möjlighet att ta emot/inte ta emot gömda barn?

-
5. Gömda barns rätt till skolgång har diskuterats allt mer i media efter att utredningen kom i våras, är det även ett ämne som diskuteras på skolan och bland kollegerna där Ni jobbar?
 6. Har Ni någon inblick eller idé om andra skolor i er stadsdel tar emot gömda barn eller ej? I andra stadsdelar?

Avslutande frågor

1. Med den erfarenhet du har idag skulle du agera likadant som du tidigare gjort?
2. Är det något ni vill tillägga?

9.3 Bilaga 3, Kartläggningsschema

Här nedan presenteras vårt resultat i form av ett kartläggningsschema. Här redovisas de tankar som vi funnit under de intervjuer som vi gjort med rektorer.